

ידיעות במשפט

הוכן עלידי
רות גביון*

בינלאומי פרטי ובינדתי

סמכות בי"ד במזרח ירושלים

תושבת ירושלים המזרחית שנפטרה לאחר החלת המשפט הישראלי על ירושלים השאיירה אחריה צוואה. אחד היורשים פנה לבית-הדין האורתודוכסי של מזרח ירושלים, שהוא בית-הדין המוסמך לפי הדין הירדני. יורש שני פנה לבג"ץ וביקש צו שאסור על בית-הדין לדון בצוואה עקב הוראת סעיף 151 לחוק הירושה, תשכ"ה—1965, המקנה סמכות, במקרה של אי-הסכמת הצדדים, לבית המשפט המחוזי. הצוואה התייחסה, בין השאר, למקרקעין ביריחו. בהתנגדות לצו נטענו שתי טענות עיקריות:

1. לבית-הדין הדתי כושר כפול— הוא פועל כבית-דין לפי החוק הישראלי, ואז חל עליו חוק הירושה, אבל הוא פועל גם כבית-דין לפי החוק הירדני, ובתור שכזה הוא מוסמך לדון בצוואה.
2. מכיוון ששלטונות הטאבו ביריחו לא יכבדו את הצוו של בית המשפט המחוזי בישראל יהיה צו האיסור של בית המשפט עקר, ולכן צריך בית המשפט להימנע מלתיתו.

שופטי הרוב, השופטים זילברג והלוי, דחו שניהם את הטענה הראשונה, ואילו השופט ויתקון קיבל אותה. לעניין הטענה השנייה קבע השופט זילברג שהיא אינה נכונה, שכן ניתן לאכוף ביריחו פסק-דין של בית משפט ישראלי, ואילו השופט הלוי קבע שאין היא רלוונטית לשאלת סמכותו של בית-הדין לדון בצוואה. לפיכך ניתן צו האיסור כמבוקש.

[יש לציין כי הבעיה של אי-אכיפת פסקים ישראליים בשטחים המוחזקים נפתרה עתה, בחלקה, לאור התקנות המאפשרות ללשכות ההוצל"פ בארץ לאכוף גם פסקי דין המתייחסים לשטחים המוחזקים].

וראה באותו ענין גם הערת פסיקה של ד"ר עמוס שפירא, "שיפוט ישראלי ושיפוט זר בכפיפה אחת— האנומליה של בית הדין היווני-האורתודוכסי בירושלים", הפרקליט, כרך כ"ה, עמ' 456, בה מקבל ד"ר שפירא את דעת המיעוט של כב' השופט ויתקון

* תלמידת השנה השנייה לתואר מוסמך בפקולטה למשפטים. השתתף בהכנה מיכאל שניידר, תלמיד השנה השלישית בפקולטה למשפטים.

ידיעות במשפט

בטענה שתיתכן פעולה של טריבונאל שיפוטי מכח שני דינים שונים, ובמקרה של נכסים הנמצאים בשטחים המוחזקים, רשאי יהיה בית הדין לדון בענין גם ללא הסכמת הצדדים, מכח החוק הירדני, החל על אותו נכס.

בג"צ 171/68 האנזליים נ. בית הדין של הכנסיה הפטריארכית היוונית-אורתודוקסית ואח', כ"ג פד"י (1), 260.

הגנת הצרכן

מכר דירות

מוצע להסדיר בחוק את הסוגיה של מכר דירות. מטרת ההצעה היא להגן על הקונים מפני קבלת דירות כאינן מתאימות למפרט, ולדאוג שתתאמנה להתחייבות הקבלנים. החוק המוצע מחייב כל קבלן להגיש מפרט של תכנית הבניה, עם פירוט החמרים וסוג הבניה וכן תוספות כוסכמות לדירה הבנויה. אי הגשה מפרט כאמור מקנה לקונה את התרופות כמפורט בחוק המכר, תשכ"ה—1968, בלי לפגוע בזכויות האחרות של הקונה לקבל סעדים אחרים.

הצ"ח המכר (דירות), תשכ"ט—1969, הצ"ח תשכ"ט, עמ' 235.

חברות

הגבלת הכוח לשנות התקנות

חברה שהגבילה עצמה בתקנותיה, וקבעה בתקנות כי לא ישונו תקנותיה ללא הסכמת גוף זר כלשהו, יכולה לשנות את תקנותיה באמצעות החלטה מיוחדת, לפי הוראת סעיף 12 לפקודת החברות. שינוי התקנות למרות ההגבלה יכול שיהיה בו משום הפרת התחייבויות חוזיות, אולם כלפי דיני החברות שינוי התקנות תופס.

ביהמ"ש ציין שאין הוא דן בשאלה אם בית המשפט יכול לאסור על חברה, על-ידי מתן צו-מניעה, לשנות תקנותיה בניגוד להתחייבות החוזית או לאסור עליה לפעול על-פי התקנות ששונה.

ע"א 482/68 ; 483/68 מפעלי אפלט בדרום בע"מ נ. אורנשטיין, כ"ג פד"י (2), 11.

ניהול חברות

בדרך כלל מופקדת הזכות להגיש תביעה בשם חברה בידי מנהליה. מה יהיה דין מקרה בו הופרה זכותה של חברה על-ידי מנהליה, ואלה מסרבים לתבוע את עצמם? הייתה בעל המניות רשאי להתערב?

פרופ' ברק סוקר את המשפט האנגלי ואת הכלל שנקבע שם בענין *Foss v. Harbottle* על חריגיו. כמו כן הוא סוקר את המצב המשפטי בשאלה זו בשיטות המשפט בארה"ב ובגרמניה. בישראל קלטנו את המשפט המקובל האנגלי, אם כי לדעת פרופ' ברק לא היה מקום לקליטה זו מלכתחילה, והפתרון האנגלי גם איננו הפתרון הרצוי.

פרופ' ברק: "היקף התערבותו של בעל מניה בניהול החברה על-ידי מנהליה: סחוו של בעל המניה לתבוע על הפרת זכות על-ידי מנהליה", הפרקליט, כרך כ"ה, עמ' 333.

חוקה

שויון הבחירות

נפסק כי לחוק הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות בשנת תש"ל (מימון, הגבלת הוצאות ובקורת), תשכ"ט—1969, אין תוקף בהיותו מנוגד להוראת ס' 4 לחוק יסוד: הכנסת, הקובע בין השאר כי הבחירות לכנסת תהיינה שוות. לשם שינויו של ס' 4 דרוש, לפי ס' 46 לחוק יסוד: הכנסת, רוב של חברי הכנסת, והחוק מתשכ"ט לא נתקבל ברוב כזה.

נפסק כי בכך שלא ניתנה הקצבה לרשימות חדשות שלא היו מיוצגות בכנסת הששית, נפגע שוויון הבחירות הקבוע בס' 4, וכיוון שכך ניתן צו מוחלט שצווה שלא להפעיל את החוק הנ"ל, אלא אם כן יאושר ברוב המתאים או יתוקן. (יצוין, כי ביהמ"ש לא דן בשאלת השפיעות ובשאלות החוקתיות הכרוכות בסוגית ביקורת שפוטית על מעשה חקיקה של הכנסת).

בג"צ 98/69 ברנמן נ. שר האוצר, כ"ג פד"י (1), 693.

הטרה: ראה באותו ענין מאמרו של הורנשטיין, "שריון הוראות בחוקי יסוד", הפרקליט, כרך כ"ה, עמ' 648, בו גורס המחבר שאין לכנסת כוח לשריין הוראות בחוקי יסוד מאחר והכנסת היא בית נבחרים, ואין לה סמכויות של רשות מכוונת לצור חוקה המגבילה את כוח החקיקה של הכנסת.

ראוי לציין כי לאור החלטת ביהמ"ש העליון בבג"צ 98/69 הנ"ל, בחרה הכנסת לאשרר את חוקי הבחירות ברוב הנדרש כדי לתת להם תוקף. הדבר נעשה בחוק הבחירות (אשור תוקפם של חוקים), תשכ"ט—1969, פה"ח 568, עמ' 204. החוק נתקבל בכנסת ב-15.7.69. הצ"ח ודברי הסבר פורסמו בה"ח 846, תשכ"ט, עמ' 322.

הממשלה

במסגרת החלטת הררי להסדיר באופן שטתי את המבנה החוקתי של המדינה נתקבל בשנת תשכ"ח חוק יסוד: הממשלה. חוק זה קובע עקרונות יסוד, כגון: אחריותה של הממשלה בפני הכנסת; עובדת כהונת הממשלה מכוח אימון הכנסת; והיותה של הממשלה הרשות המבצעת של מדינת ישראל.

החוק מסדיר את ההליכים הקודמים להרכבת ממשלה, ואת דרך ההשבעה של שרי הממשלה לתפקידם.

הוא מסדיר (סעיפים 21—23) מקרים של פקיעת חברות או פטירה של שר בממשלה. יש בחוק הוראות לגבי הצבעת אי-אימון, סודיות דיוני הממשלה בעניינים מסויימים, העברת סמכויות בתוך הממשלה ואצילת סמכויות ונטילתן.

סעיף 42 לחוק קובע את עקרון הנוקשות, וקובע שחוק זה לא יוכל להיפגע על-ידי הוראות הכלולות בתקנות שעת חירום. את סעיף הנוקשות הזה ניתן לשנות רק ברוב חברי הכנסת.

חוק יסוד: הממשלה, פה"ח 540, תשכ"ח, עמ' 226.

חיובים

המחאת חיובים

החוק מבטל את הוראות המגילה ביחס להעברת חוב אקטיבית ואת פקודת החוב (העברה). הוא קובע כי ניתן להעביר חוב וחלק מחוב כאחד, ופותר בזה בעיה שהת-עוררה אגב פירוש פקודת העברת החוב.

החוק קובע את הדרכים להעברות אקטיביות ופסיביות של חיובים, וקובע כי בכל העברה לפי אותו חוק לא תועבר זכות טובה יותר מזו שהיתה למעביר. כן קובע החוק מתי ייראה פרעון למעבירו של חוב או לנעברו של חוב כפרעון. תחילתו של החוק ב-1.1.70.

חוק המחאת חיובים, תשכ"ט—1969, סה"ח 573, תשכ"ט, עמ' 250.

חובות מועדפים

א' שערב לחובו של ב' כלפי ג', ופרע את חובו של ב' לג', נכנס לנעלמו של ג' בתביעתו כלפי ב', בכל מקום שהחוב שנפרע היה חוב מועדף. פרעון החוב על-ידי הערב לא ישנה את מצבו של החייב, והוא יהיה חייב בפרעון החובות לפי סדר ההעדפה של החובות המקוריים.

ע"א 306/68 כונס הנכסים הרשמי נ. מערק חברת פלקוטיל בע"מ ואח, כ"ג פד"י (1), 256.

חוזים

חוזה אסור

בחוזה מכר מגרש נקבע מחיר המגרש כ-55,000 ל"י. לפי ההסכם שולמו —1000 ל"י על חשבון בזמן חתימת ההסכם, ויתרת הסכום צריכה היתה להשתלם עם העברת הבעלות. למעשה, היה מחיר המגרש גבוה ב-6,200 ל"י מהמחיר שצויין בהסכם הג"ל, ועם אי קיומו של החוזה תבע הקונה השבת 7,200 הל"י ששילם על חשבון העיסקה עם חתימת החוזה. המזכרים והקונה הצהירו על הסכום שנוכח בחוזה בתצהיר שהוגש למס שבת מקרקעין.

בית המשפט העליון פסק כי החוזה נגוע באי-חוקיות בשל התצהיר הכוזב שהוגש למס שבת מקרקעין, ולפיכך יש לדחות תביעתו של הקונה בשל הכלל של "מעילה בת עולה לא תצמח זכות תביעה".

כן נפסק שגם תביעה מעין-חוזית להשבה אינה עומדת לקונה מפני שכדי לבסס תביעת השבה עליו להסביר איך הגיע כספו לידי המזכרים, וכך ממילא עולה שוב אי-החוקיות.

ע"א 105/69 רידר ואח' נ. מורגנשטרן, כ"ג פד"י (2), 95.

גם מקום שמכתבי הטענות לא עולה טענת אי-חוקיות, הרי מקום שאדם מגיש תביעה, והתברר בבית המשפט שחלק מהכסף הנתבע הוא בבחינת פדיון-גניבה, לא יוכל בית המשפט לתת ידו להצלחת התביעה; אין נפקא מינה שבניסוח כתב-התביעה לא היה צורך לגלות את הגניבה או לקראה בשמה.

ע"א 285/69 יחזקאל נ. אנגלברג, כ"ג פד"י (2), 370.

חוזים עם המדינה

חווה שנערך בין המדינה ובין התאחדות בעלי התעשייה כלל הסדר לפיו ישלמו היבוא-נים סכום מסויים עבור רשיונות יבוא, וסכום זה יוקצב למתן פרמיות יצוא בענף. כן הוסכם שהסדר זה יוחל גם על בורסקאים שאינם חברי התאחדות. לאחר שנפסק כי הטלת החובה על האחרונים לשלם עבור רשיונות היבוא היא בלתי חוקית, תבעו גם חברי ההתאחדות השבת הסכומים ששלמו עבור רשיונות היבוא, וזאת לאחר תום ביצועו של החוזה ותשלום הפרמיות לייצוא כמוסכם. בבית המשפט המחוזי נתקבלה תביעת ההשבה, אך בית המשפט העליון קיבל ערעורה של המדינה ופסק כי זכות הביטול בשל הפרה יסודית קיימת רק כל עוד ניתן להשיב מצב כל הצדדים לקדמותו, ואילו אחרי ביצוע החוזה משני הצדדים אין זכות זו עומדת. כן נפסק שחווה בין אזרחים לבין המדינה הוא חוזה מחייב לכל דבר ולכל ענין מקום שהוא עומד בדרישות החוזיות לפי דין החוזים הכללי, אם כי ייתכן שחוזים עם המדינה יהיו פגומים באילוף, ואז הם ניתנים לביטול. אפילו זכות ביטול זו קיימת רק עד שקויים החוזה, ואין היא עומדת לאחר שהושלם ביצועו, וכל צד קיבל את שציפה לקבל עפ"י החוזה.

ע"א 435/68 מדינת ישראל ואח' נ. "לי עור" בע"מ ואח', כ"ג פד"י (1), 436.

נזיקין

הוצאת דבה

ההגנה המסוייגת לפי סעיף 15(2) לחוק לשון הרע תשכ"ו—1965, לפיו תהיה זו הגנה אם הפרסום נעשה בתום לב מקום שהיחסים בין המפרסם ובין האדם אליו הופנה ה-פירסום הטילו על המפרסם חובה חוקית, מוסרית, או חברתית לעשות את הפרסום, אינה פועלת באופן אוטומטי מקום שהמפרסם הוא עתון.

נפסק כי ניתן למחוק על הסף הגנה זו מכתב ההגנה, מקום שהעתון לא מיצה את דרכי הפנייה אל הרשויות המוסמכות, וכי לפני מיצוי הדרכים כאמור לא נוצרת חובה חוקית או אחרת לפרסם.

ע"א 213/69 חב' החשמל נ. הארץ, כ"ג פד"י (2), 87.

במסגרת עיסקה אזרחית נתבעו המשיבים לשלם סכום מסויים עבור שירותיו של המערער. תוך כדי בדיקת העבודה גילו המשיבים כי חלק מהחשבונות שנמסרו על-ידי המערער לא היו אמיתיים, ומסרו את הדבר למשטרה. האיש נעצר. מעצרו זה פורסם בעתונות בצורה מסולפת והוא תובע את המשיבים בגין הוצאת דבה. נקבע כי מסירת

ידיעות במשפט

תלונה למשטרה, בה מובע בתום לב חשד נגד אדם, אינה יכולה להוות עילה לתביעה, מפני שהיא נכנסת לגדר הזכיה לפי סעיף 20(1)(ז) לפקודת הגזיקין האזרחיים, 1944.

ע"א 326/68 אבא נ. לבנה, כ"ג פד"י (2), 23.

סיכויי נישואין של אשה

בשאלה העקרונית של התחשבות בסיכויי נישואיה של אלמנה, התובעת פיצויים על מות בעלה, כגורם המפחית את גזקה ואת הפיצויים המגיעים לה נפסק כי בית המשפט לא יקח בחשבון גורם זה בחישוב הפיצויים.

ד"נ 14/68 לפידות נ. שליטר, כ"ג פד"י (1), 771 (בעקבות ע"א 111/68, כ"ב פד"י (2), 378).

הערה: ראה באותו ענין גם הערתו של פרופ' ברק, "אלמנה התלויה ב-2 בעלים", כ"ה הפרקליט. פרופ' ברק סבור שיש לקחת בחשבון סיכויי נישואין של אלמנה, כדי למנוע מצב שבו תקבל פיצויים מגורם מות בעלה הראשון ותימך גם על-ידי בעלה השני, וכך יהיה מצבה טוב משהיה לו לא התאלמנה. לדעתו אין שיקול זה שונה באופיו משיקולים אחרים הנלקחים בחשבון בחישוב דמי נזיקין, והפתרון צריך להיות קציבת סכום הפיצויים כסכום שישתנה עם שינוי בנסיבות.

התדיינות בין בני-זוג

פקודת הגזיקין (נוסח חדש), סעיף 18(א), קבעה מהסוס פרוצדורלי להתדיינות בגזיקין בין בני זוג. הגבלה זו עוררה ביקורות בפסיקה, והחוק קובע עתה שסעיף 18(א) הג'ל מבוטל. בית המשפט מוסמך לדון גם בתביעות נזיקין בין בני זוג, אך הוא רשאי לעכב את הדיון בתובענה ממין זה מקום שנראה לו שהדיון יפגע בשלום הבית, או אם בזמן הגשת התובענה יש גסיונות להשבת שלום הבית על כנו.

חוק להסדר התדיינות בין בני זוג, תשכ"ט—1969, סה"ח 561, תשכ"ט, 151.

אחריות מחזיק במקרקעין

ראה מאמרו של פרופ' ברק, "הסדר חקיקתי לאחריות החופס מקרקעין", משפטים, כרך ב', עמ' 129.

מינהל ציבורי

הנמקות

חוק ההנמקות תשי"ט—1958 חייב עובד ציבור, שסירב להענות בחיוב לבקשה, להודיע למבקש בכתב את נימוקי הסירוב. חוק ההנמקות המקורי לא קבע כל תקופת זמן שבתוכה חייב יהיה עובד הציבור לנמק כנדרש.

בתיקון קובע החוק כי בכל מקרה שעובד ציבור מתבקש בכתב להשתמש בסמכות

שהוקנתה לו עפ"י דין, הוא חייב להחליט ולהשיב למבקש תוך 3 חודשים. במידה וקיימות סיבות, כמפורט בחוק, המונעות מתן תשובה תוך זמן זה, חייב עובד הציבור להודיע למבקש, תוך שלושה חודשים מיום קבלת הבקשה, בכתב על סיבת העיכוב, וכן על הזמן המשוער עד לקבלת ההחלטה.

החוק אף מטיל על עובד הציבור חובה נוספת ועצמאית להודיע למבקש על ההחלטה מיד לאחר קבלתה.

החוק המתוקן קובע כי בכל מקרה שמבקש לא קיבל תוך שלושה חודשים תשובה או הודעה על עיכוב התשובה מעובד הציבור, יראו בכך, לענין כל דין, החלטה בלתי מנומקת לסרב לבקשה.

חוק לתיקון סדרי המינהל (הגמקות) (תיקון), תשכ"ט—1969, פה"ח 561, תשכ"ט, עמ' 147.

ועדות חקירה

החוק מבטל את פקודת ועדות חקירה משנת 1921 ומסדיר הקמת ועדות חקירה על-ידי הממשלה. סמכויות הממשלה לפי החוק אינן ניתנות לאצילה. לאחר ההחלטה על הקמת ועדת חקירה תודיע הממשלה על החלטתה לנשיא בית המשפט העליון, שימנה את יו"ר הוועדה ואת חבריה. החוק קובע כי יו"ר של ועדה יהיה שופט בית המשפט העליון או שופט בית המשפט המחוזי.

ועדת החקירה היא בעלת סמכויות להורות על הזמנת עדים, על גביית ראיות, על עריכת חיפושים ועל איסוף חומר. אין היא כבולה לדיני הפרוצדורה או לדיני הראיות. דיוני הוועדה יהיו פומביים. חריגים לפומביות: שמירה על בטחון המדינה, הגנה על המוסר או הגנה על שלומו של קטין. עם תום הדיונים יימסר לממשלה דו"ח, והדו"ח יפורסם.

חוק ועדות חקירה, תשכ"ט—1969, פה"ח 548, תשכ"ט, עמ' 28.

מסים

הכנסה חייבת

1. תשלומים חודשיים מממשלת גרמניה לעובד שפוטר שם על-ידי השלטון הנאצי הם הכנסה שבפירות, וחייבים במס.

ע"א 73/68 אשר נ. פקיד השומה, כ"ג פד"י (1), 432.

2. הנחה בשכר לימוד, המשתלמת על-ידי המעביד, היא "קצובה אחרת", ומהווה חלק מן המשכורת החייבת במס.

ע"א 343/68 פקיד השימה ת"א נ. עיריית בת-ים, כ"ג פד"י (1), 186.

3. לאחר התיקון של ס' 5 לפק' מס הכנסה (נ"ח) מ-1965 המבחן היחיד להכנסה חייבת במס אינו מקום קשירת חוזה העבודה, אלא מבחן מקום ביצוע ה-

ידיעות במשפט

עבודה. אולם, לגבי הכנסות שנתקבלו לפני 1965 נראה כי לפני 1965 נקלט בארץ המבחן האנגלי של מקום עריכת ההסכם, ואותו יש להחיל על הכנסות כאמור. ע"א 36/69 אורון נ. פקיד השומה ירושלים, כ"ג פד"י (2), 295.

[נראה גם הערתו של משה שפירא "מקום ההכנסה לצרכי המס", הפרקליט, כרך כ"ה, עמ' 309, בה הוא מנתח את התיקון מ-1965 לס' 5 לפק' מס הכנסה לאור ע"א 289/68 פקיד השומה נ. נירא גודיק, כ"ג פד"י (1), 36].

משפחה וירושה

התרת נישואין

נשיא בית המשפט העליון יוכל לקבוע כי ענייני התרת נישואין שאינם בשיפוטו הייחודי של בית-דין דתי יהיו בשיפוטו של בית-דין דתי או בית המשפט המחוזי. החוק יחול לגבי נישואין בין בני זוג מעורבים וכן כאשר לפחות אחד מבני הזוג הוא בן עדה דתית שאינה מקיימת בית-דין דתי בישראל. החוק בא לאפשר התרת נישואיהם של בני זוג, אשר מטעמים שונים לא יכלו עד עתה להתגרש לפי הוראות הדין המקומי. נשיא בית המשפט העליון יוכל להחליט שלא להעניק שיפוט לפי חוק זה אם הוא סבור שבנסיבות הענין אין זה מן הראוי לתת למבקש סעד; בכפוף לסייג זה, הוא יעניק סמכות לבית המשפט המחוזי או לבית-דין דתי לאחר עיון בחוות דעת מטעם בית-הדין הדתי הנוגע בענין (או בתי-הדין הנוגעים בעניין) שבה יפרט בית-הדין אם בנסיבות הענין הוא יכול לתת סעדים של התרת נישואין.

סעיף 5 לחוק קובע הוראות לברירת דין בבית המשפט המחוזי, וקובע, בין השאר, כי הסכמת בני הזוג תהווה תמיד עילה לגירושין.

חוק שיפוט בענייני התרת נישואין (מקרים מיוחדים), תשכ"ט—1969, סה"ח 573, תשכ"ט, עמ' 248.

הערה: ראה בענין זה רשימתו של פ. שיפמן על חוק זה, משפטים, כרך ב', חוברת 2, עמ' 416.

היתר נישואין

פסק דין ר.ב. הפך את הלכת הרוב בבג"צ 301/63 שטריוס נ. הרב הראשי לישראל, י"ח פד"י (1), 598, לפיה היתר נישואין ליהודי בהתאם לסעיף 5 לחוק לתיקון דיני עונשין (ריבוי נישואין), תשי"ט—1959, מוגבל לשני המקרים המצויינים בסעיף 6 לאותו חוק (מחלת נפש, היעדרות לתקופה של 7 שנים לפחות) הדין בהתרת נישואין שדין תורה לא חל עליהם.

בפסק דין ר.ב. ניתן היתר נישואין לבעל על-ידי הרבנים הראשיים, בגלל סימובה של האשה לקבל את גיטה שחוייבה בו על-ידי בית-הדין הרבני. בית המשפט העליון קבע שהיתר זה נמצא בתחום סמכותם של הרבנים הראשיים על פי סעיף 5 הנ"ל.

בג"צ 235/68 ר.ב. נ. הרב הראשי לישראל ואח, כ"ג פד"י (1), 462 (על פסק דין זה נערך דיון נוסף).

נזיקין

ראה : חיובים

סדר הדין הפלילי

עדים וסדר העדותם

נסיונותיהם של עורכי-הדין לבסס את זכותו של נאשם להעיד שלא בתחילת עדויות הסניגוריה על הנוהלים הפסיקה האנגליים אינם מוצדקים, הן לאור גוסס הוראת סעיף 145 לחוק סדר הדין הפלילי, תשכ"ה—1965, והן לאור הנוהלים הפסיקה האנגליים גוסס. בארץ לא קיימת ההבחנה האנגלית בין עדים מומחים, אשר מורשים לשבת באולם בית המשפט בזמן השמעת עדויות אחרות, ובין עדי ראיה, אשר חייבים לעזוב את האולם בזמן הקירת עדים אחרים. בארץ חייבים כל העדים לעזוב את האולם ולא להיות נוכחים בזמן הקירת העדים האחרים.

ליבסון, "על העדים וסדר העדאתם", הפרקליט, כרך כ"ה, עמ' 365.

עבודה

שביתות והשבתות

סעיף 5 לחוק יישוב סכסוכי עבודה תשי"ז—1957 קבע, כי צד לסכסוך עבודה רשאי להודיע על הסכסוך לממונה על יחסי עבודה. תיקון לחוק מחייב צד לסכסוך להודיע מראש לצד השני לסכסוך ולממונה, על כל שביתה או השבתה, לפחות 15 יום לפני תחילתן. הוראה זו תחול רק אם לא נקבע לגבי אותו ענין הסדר שונה בהסכם קיבוצי. חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון), תשכ"ט—1969, פה"ח 569, תשכ"ט, 216.

בתי-דין לעבודה

לפי החוק הוקמה מערכת של בתי-דין לעבודה, במקביל למערכת בתי המשפט הרגילים. ההתדיינות בבית-הדין לעבודה תתקיים בפני שלושה (בביה"ד האיזורי), מהם שופט אחד ושני נציגי ציבור, או בפני שבעה (בביה"ד הארצי), מהם 3 שופטים ו-4 נציגי ציבור. סעיף 24 לחוק קובע את היקף סמכותו של בית-הדין לעבודה. מערכת זו באה במקומם של בתי-דין מינהליים וגופים שיפוטיים אחרים שטיפלו בתביעות ובבקשות בעניני עבודה וביטוח לאומי, וכן נמסרה לו סמכות שיפוט מסויימת בעבירות על חוקי עבודה. בהליכים הפליליים יתקיים הדיון בפני שופט מקצועי בלבד. סעיף 25 קובע סמכות ייחודית לבית-הדין הארצי.

חוק בית-הדין לעבודה, תשכ"ט—1969, פה"ח 533, עמ' 70. וראה דיון בהצעת החוק—זמיר, "הצעת חוק בית-הדין לעבודה וביטוח לאומי, תשכ"ה—1967", משפטים, כרך א', עמ' 228.

עונשין

שותפות — היסוד הנפשי שבסיוע

אילו, מפקדו של אליאס במשמר הגבול, הואשם ברצח מתוך כוונה תחילה, בכך שהעלה את שני הקורבנות על הג'יפ של משמר הגבול, נסע אתם לפינה, ושם הסלם ביריות מהעוזי של אליאס. בבית המשפט המהוזי הורשע אילו ברצח, ואליאס בסיוע לרצח. בית המשפט העליון דחה את ערעורו של אילו וקיבל בחלקו את ערעורו של אליאס, בכך שביטל את הרשעתו בסיוע לרצח מתוך כוונה תחילה לפי סעיף 214(ב) לפ.ח.פ., והרשיע אותו בסיוע להריגה לפי סעיף 212 לפ.ח.פ., מכיוון שאמנם היתה לאליאס ידיעה על כוונת הרצח של אילו, אך ידיעה זו אין די בה כדי להרשיע אותו בסיוע לרצח. לשם כך, קבע בית המשפט העליון, דרושה זהות בין היסוד הנפשי הקיים אצל המבצע העיקרי לבין היסוד הנפשי המתלווה לפעולת הסיוע. לעומת זאת, די בדיעה האמורה כדי להרשיעו בסיוע להריגה, מכיוון שבהריגה אין צורך בכוונה מיוחדת לגרום מוות.

ע"פ 552/68 אילו ואליאס נ. מדינת ישראל, כ"ג פד"י (1), 377.

שותפות — אחריות המסייע על עבירה החורגת מן המתוכנן

סעיף 24 לפ.ח.פ. קובע אחריות פלילית של מסייע בשל עבירה נוספת שבוצעה על-ידי המבצע העיקרי תוך חריגה מן המתוכנן. אחריות זו מתגבשת עם התמלאות התנאים הבאים:

1. המסייע והעבריין העיקרי זוממים לפעול יחד להשגת מטרה בלתי חוקית;
  2. בזמן פעילותם המשותפת כאמור מבצע העבריין העיקרי מעשה עבירה בנוסף למתוכנן;
  3. העבירה שבוצעה כאמור היא תוצאה מסתברת מן העובדות שבהן בוצעה או עמדה להתבצע העבירה המקורית;
  4. המסייע היה נוכח בשעת ביצוע העבירה.
- בניתוח התנאי השלישי, קובע הנשיא אגרנט כי עבירה תהיה "תוצאה מסתברת" כנדרש אם יקוימו שני יסודות:
1. יסוד אובייקטיבי — לגבי העבירה הנוספת — לפי מבחן הציפיות הסבירה;
  2. יסוד סובייקטיבי — לגבי העובדות אשר היו עשויות להביא לביצוע העבירה הנוספת — על המסייע לדעת באופן ממשי את העובדות ההופכות את ביצוע העבירה ל"תוצאה מסתברת".

ע"פ 377/67 דהאן וכן הרש נ. מדינת ישראל, כ"ג פד"י (1), 197. ראה השימוש באותו מבחן בע"פ 220/69, כ"ג פד"י (2), 65.

פרשנות

עיסקת אשראי *

יתרת מחיר בעיסקת מכר, אשר לפי הסכם המכר משתלמת בתשלומים קבועים, הצמודים למדד, הנושאים ריבית, אינה "קרן" של עיסקת אשראי לפי חוק הריבית תשי"ו. קביעה זו מבוססת על כך שהעיסקה העיקרית היא המכר, ואילו התשלומים הם נלווים לה. ייתכן שסעיפים בהסכם הנ"ל המונעים הקדמת תשלומים יהוו אינדיקציה לכך שהעיסקה העיקרית הנה עיסקת אשראי.

ע"א 112/69 ג'ר נ. שפנייה, כ"ג פד"י (2), 80.

ראיות

מסמכים

מוצע לבטל את הוראות סעיפים 80—82 לחוק הפרוצדורה האזרחי העותומני הכוללים את הדינים באשר להוכחת עיסקאות בכתב ואפשרות הסתירה של מסמכים בכתב. במקום הוראות אלה ייקבעו בפקודת העדות העקרונית הבאים:

— הסכם או התחייבות שנעשו במסמך — חובה להגיש את המסמך (בכפוף לחריגים מסויימים);

— קיימת חזקה שהמסמך מבטא בשלמות את העיסקה;

— ניתן להביא ראיות בע"פ נגד מסמך, אולם בית-משפט שקבל ראיה בע"פ כאמור ינמק מדוע העדיפה על הראיה שבכתב;

— הסכם או התחייבות שישנה חובה בדין לעשותם במסמך יוכחו על-ידי הגשת המסמך, בכפוף לעקרונות שבחוק המוצע.

הצ"ח לתיקון פקודת העדות (מס' 8), תשכ"ט—1969, הצ"ח¹ תשכ"ט, עמ' 381. וראה באותו ענין: אברמזון, "סתירת מסמכים — כיצד — הערה להצעת חוק לתיקון פקודת העדות", משפטים, כרך ב', חוברת 1, עמ' 120.

* ראה בענין זה א. כרמלי, "עיסקת אשראי וחוק הריבית", משפטים, כרך ב', חוברת 1, עמ' 103.

שטרות

שיקים דחויים

הבטחה של מקבל שיק דחוי שלא לתבוע על-פיו לפני המועד הנקוב עליו כתאריך ההוצאה מחייבת את מקבל השיק ביהטים שבינו ובין נותן השיק. בית המשפט לא יתן סעד בתביעה שהוגשה תוך הפרת הסכם כזה. אבל, פגם הגשת תביעה מוקדמת אינו יורד לשרשו על ענין, אם הפגם גרפא משך מהלכו של המשפט.

ע"א 397/68 וייס נ. גזרני, כ"ג פד"י (1), 402.

תיקון בתאריך הוצאה

תיקונה של טעות סופר בשטר, בעיקר על-ידי האדם שהכניס כדין את הטכסט המוטעה ותיקנו בעצמו, אינה מבטלת את השטר לפי סעיף 64 לפקודת השטרות.

ע"א 703/68 בנק הפועל המזרחי נ. רחל גורדון, כ"ג פד"י (2), 32.